

Etelä-Hämeen ympäristöterveys
Tupakkalain ja nikotiinivalmisteiden
valvontasuunnitelma 2025–2028
Päivitys vuodelle 2026

Sisällys

1. Johdanto	3
2. Tupakkalain valvonnan painopisteet 2025–2028	3
2.1 Laittoman kaupan ehkäisy	4
2.2 Etämyynnin ja markkinoinnin valvonta	4
2.3 Ehkäisevä päihdetyö	4
3. Suunnitelmallinen valvonta	4
4. Muut tupakkalain mukaiset tehtävät	5
5. Tarkastuskohteiden riskinarviointi ja suunnitelmaperusteiset tarkastukset	5
6. Näytteenotto ja tutkiminen	6

1. Johdanto

Valvonnan tavoitteena on ihmiselle myrkyllisiä aineita sisältävien ja riippuvuutta aiheuttavien tupakkatuotteiden ja muiden nikotiinipitoisten tuotteiden käytön lopettaminen vuoteen 2030 mennessä sekä käytön aloittamisen ehkäisy, nikotiiniriippuvuuden syntymisen ehkäisy sekä väestön suojelu altistumiselta tupakka- ja nikotiinituotteiden savulle.

Tupakkalain (549/2016, 83 §) mukaan kunnan tulee laatia säännöllistä valvontaa koskeva kunnan suunnitelma siten, että valvonta on yleisten valvontaa koskevien vaatimusten mukaista ja ehkäisee terveysvaaroja. Valvontasuunnitelman laadinnassa on otettu huomioon Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontaviraston (Valvira) laatima valtakunnallinen tupakkalain valvontaohjelma vuosille 2025–2028. Tavoitteena on yhtenäistää valvontakäytäntöjä ja saattaa toiminnanharjoittajat samanarvoiseen asemaan valvonnan tiheyden ja laadun osalta sekä valvontaa suuntaavien painopisteiden avulla kohdentaa rajalliset valvontaresurssit tehokkaasti ja suunnitelmallisesti edistämään tupakkalain tavoitteiden toteutumista.

Tupakkalain valvonnan toimintaympäristö on kokenut useita muutoksia viimeisien vuosikymmenten aikana. Savuttomat alueet ovat lisääntyneet ja tupakkatuotteiden, nikotiinesteiden ja savuttomien nikotiinituotteiden myynnistä on tullut luvanvaraista toimintaa. Tupakkalain valvonnan näkökulmasta lainsäädännön muutokset ovat vähentäneet suunnitelmallisen valvonnan tarvetta tupakointikieltojen ja -rajoitusten puolella, mutta lisänneet valvontatarvetta tupakkalaissa tarkoitettujen tuotteiden vähittäismyynnin valvonnassa.

Tupakkalain soveltamisala on laajentunut koskemaan tupakkatuotteiden lisäksi sähkösavukkeita, niissä käytettäviä nesteitä (nikotiinillisia ja nikotiinittomia), savuttomia nikotiinituotteita sekä poltettavaksi tarkoitettuja kasviperäisiä tuotteita. Lisäksi lakiin on tullut kansallista lisäsääntelyä koskien muun muassa etämyyntiä, tukkumyynnin luvanvaraisuutta sekä tupakointikieltoja.

Tupakkalain mukaan kunta perii vähittäislupahakemuksen ja ilmoituksen käsittelystä taksan mukaisen maksun. Lisäksi myyntiluvan haltijalta peritään myyntipistekohtainen vuosittainen valvontamaksu. Kaikki tupakkalain mukaisen valvonnan kustannukset katetaan vuosittaisista myynnin valvontamaksuista saaduilla tuotoilla.

Valvontasuunnitelmassa on esitetty myös lääkelain valvontatarve, vaikka lääkealan turvallisuus- ja kehittämiskeskus Fimea ei ole määritellyt suunnitelmallista tarkastustiheyttä lääkelain perusteella tarkastettaville kohteille. Nikotiinikorvaushoitotuotteiden vähittäismyyntipaidat ovat olleet hyväksymismenettelyn ja valvonnan maksullisuuden piirissä vuodesta 2006 alkaen. Nikotiinikorvaushoitotuotteiden vähittäismyynnin luvanvaraisuuteen liittyviä tehtäviä ovat lupien käsittely, luparekisterin ylläpito sekä lupiin liittyvät tarkastukset. Nikotiinikorvaushoitotuotteiden vähittäismyynnin kohteet on myös rekisteröity valtakunnalliseen ympäristöterveydenhuollon keskitettyyn VATI-järjestelmään. Lääkealan turvallisuus- ja kehittämiskeskus Fimea ylläpitää valtakunnallista luparekisteriä.

2. Tupakkalain valvonnan painopisteet 2025–2028

Tupakkalain valvonnan painopisteenä huomioidaan valtakunnallisen teeman mukaisesti lait-toman kaupan ehkäisy, etämyynnin ja markkinoinnin valvonta sekä ehkäisevä päihdetyö.

2.1 Laittoman kaupan ehkäisy

Laittoman kaupan sääntelyn laajentumisen huomioiminen on yksi painopisteistä valvonta-kaudelle. Myynnin valvonnassa kiinnitetään erityistä huomiota vähittäismyyntipakkausten jäljitettävyyssmerkintöihin kuten turvaominaisuusmerkintään sekä yksilölliseen tunnistee-seen. Näiden pakkausmerkintöjen avulla pystytään varmistumaan tupakkatuotteen aitou-desta ja jäljittämään tuotteet aina valmistuksesta vähittäismyyntiin asti. Jäljitettävyyttä kos-kevien tietojen oikeellisuus voidaan tarkistaa jäljitettävyyssjärjestelmän toissijaisesta tieto-varastosta, jotta voidaan varmistaa talouden toimijoiden huolehtineen jäljitettävyyssjärjestel-mää koskevista kirjaamisvelvoitteistaan.

2.2 Etämyynnin ja markkinoinnin valvonta

Etämyynnin ja markkinoinnin valvontaa tehostetaan valvontakauden aikana. Käytännössä etämyyntikielto merkitsee puuttumista etämyyntikiellon piirissä olevien tuotteiden myyntiin internetin välityksellä. Etämyyntikiellon tarkoituksena on muun muassa vähentää alaikäisten mahdollisuutta hankkia tupakkalain alaisia tuotteita. Etämyynnin ja markkinoinnin valvontaa vaikeuttavat markkinoinnin moninaiset alustat kuten verkkosivustot ja sosiaalinen media.

2.3 Ehkäisevä päihdetyö

Ehkäisevän päihdetyön (EPT) painopiste toteutetaan osallistumalla PAKKA-työryhmään. Ehkäisevää päihdetyötä tekevien viranomaisten ryhmään terveysvalvonta tuo näkemyksiä mm. tupakkatuotteiden myynnin ja savuttomuuden valvonnasta sekä vastaavasti saa luotet-tavaa ja ajankohtaista tietoa alueen päihteidenkäytöstä. Tietoja hyödynnetään lasten ja nuorten kohteiden tarkastuksilla.

3. Suunnitelmallinen valvonta

Tupakkalain alaisten tuotteiden myynnin suunnitelmalliseen tarkastukseen sisältyy tupakka-tuotteiden, nikotiininesteiden ja savuttomien nikotiinituotteiden myyntilupaan liittyvät asiat. Tarkastuksella tarkastetaan kohteen ilmoituksenmukaisuus sekä tupakkatuotteiden, tupa-kan vastikkeiden, tupakointivälineiden, sähkösavukkeiden, tupakkajäljitelmien, nikotii-ninesteiden ja savuttomien nikotiinituotteiden myynnin järjestelyihin liittyvät asiat. Lisäksi an-netaan ohjausta ja neuvontaa myynnin omavalvonnasta, esilläpitokiellosta, mainonnasta ja etämyynnistä kohteen verkkosivuilla sekä sosiaalisen median kanavilla, jäljitettävyydestä sekä vähittäismyyntipakkauksien markkinavalvontalain mukaisesta valvonnasta. Tarkastuk-sella todettujen puutteiden osalta suoritetaan jälkivalvontaa. Tarkastus toteutetaan noudat-taen valtakunnallisen valvontatietojärjestelmän vakioituja tarkastuslomakkeita sekä valvon-tayksikön omia ohjeita.

Tupakointitilojen suunnitelmallisessa valvonnassa kiinnitetään huomiota omavalvontaan, laitteiston huoltoon ja toimivuuteen sekä tupakointitilojen luvanvaraisuuteen. Tarkastuksella selvitetään aistinvaraisesti arvioiden, ettei tupakan savu kulkeudu tiloihin, joissa tupakointi on kielletty.

Lääkelain mukaisella nikotiinikorvaushoitotuotteiden myynnin tarkastuksella tarkastetaan myyntilupaan liittyvät asiat, myynnin valvonta ja omavalvonta.

4. Muut tupakkalain mukaiset tehtävät

Valvontasuunnitelmassa olevien tarkastusten lisäksi osa työstä koostuu tehtävistä, joiden määrää ei voida arvioida etukäteen. Tällaisia tehtäviä ovat muun muassa vähittäismyyntilupa- ja ilmoitusten sekä valitusten tai ilmiantotojen käsittely, laittoman kaupan ehkäiseminen yhteistyössä muiden viranomaisten kanssa, PAKKA-työryhmän toimintaan osallistuminen ja uusien valvontakohteiden selvittäminen. Käytettävään työaikaan sisältyy myös koulutus, ohjaus, neuvonta, toiminta tupakkalain asiantuntijana sekä laadun kehittäminen.

Tupakkalain valvonnan toimintaympäristön muutokset vaikuttavat valvontaan lisäten tupakointikieltojen valvontatarvetta mm. koulujen ja päiväkotien lisäksi yleisillä uimarannoilla ja lasten leikkikentillä. Tupakointikiellon noudattamista valvotaan ensisijaisesti terveydensuojelulain mukaisten tarkastusten yhteydessä tekemällä havaintoja tupakkalain noudattamisesta. Mikäli tarkastuksella havaitaan puutteita, tehdään kohteeseen tupakkalain mukainen tarkastus. Lisäksi tupakkalakiin on tullut muutos (§ 96), jolloin kunnalla on mahdollisuus kieltojen lisäksi antaa määräyksiä.

Tupakkalain mukaan asuinyhteisön yhteisissä sisätiloissa ei saa tupakoida. Tupakkalaki antaa taloyhtiöille mahdollisuuden hakea kunnalta tupakointikiellon määräämistä asuinyhteisön rakennuksen huoneistoihin kuuluville parvekkeille, huoneistojen käytössä oleviin ulkotiloihin ja huoneistojen sisätiloihin. Kunnan on määrättävä tupakointikielto hakemuksessa tarjotuihin tiloihin, jos tiloista voi kulkeutua savua toiselle parvekkeelle, toisen huoneiston ulkotilan oleskelualueelle tai huoneiston sisätiloihin eikä savun kulkeutuminen voida rakenteiden korjaamisella tai muuttamisella kohtuudella estää. Savun kulkeutuminen riittää kiellon määräämiseen eikä terveyshaittaa tarvitse osoittaa.

5. Tarkastuskohteiden riskinarviointi ja suunnitelmaperusteiset tarkastukset

Valvontatarve on ensisijaisesti määritelty valtakunnallisen tupakkalain valvontaohjelman (2025–2028) mukaisesti. Kohdekohtainen riskinarviointi suoritetaan tarkastuksen yhteydessä ja se perustuu muun muassa kohteesta kerättyyn valvontatietoon sekä toiminnan harjoittajan kyvykkyyteen ja motivaatioon noudattaa tupakkalain säädöksiä. Riskinarvioinnin perusteella kohdekohtaista tarkastustiheyttä voidaan lisätä tai vähentää tarpeelliseksi katsotulla tavalla. Kohteissa, joissa väärinkäytösten riski arvioidaan vähäiseksi, tarkastustiheytenä voidaan käyttää tasoa 0,25 eli yksi tarkastus valvontaohjelmakauden aikana. Tupakointitilojen osalta huomioidaan tupakansavulle altistuvien ihmisten suuri määrä ja mahdolliset erityisryhmät.

Valvontasuunnitelman mukaisten myyntikohteiden ja erillisten tupakointitilojen suunnitelmallisten tarkastusten määrät sekä käytettävä työaika ilmenevät taulukossa 1. Suunnitelman mukaan vuoden 2026 säännölliseen valvontaan tarvitaan 16 htpv.

Taulukko 1. Tupakka- ja lääkelain mukaiset kohteet, tarkastustiheydet ja tarvittava työaika

	Kohteita kpl	Tiheys	Aika (h)	2026	
				Tarkas- tuksia	Aika (h)
Erilliset tupakointitilat	5	0,3	2	1	2
Tupakkatuotteiden myynti ja markkinointi	85	0,25–0,5	2	45	90
Nikotiinikorvausvalmisteet (lääkelaki)	49	0,3	2	12	24
Yhteensä	139			58	116

6. Näytteenotto ja tutkiminen

Tupakointikieltojen ja -rajoitusten toteutumisen arviointi perustuu pääsääntöisesti aistinvaraiseen arviointiin savuttomuudesta, sillä mittausmenetelmät niiden havaitsemiseksi ovat rajalliset. Tupakansavun kulkeutumista voidaan tarvittaessa selvittää merkkisavututkimuksella tai käyttämällä passiivikeräintä. Passiivikeräimellä kerätyn näytteen analysoi Työterveyslaitos.